

EVALUAREA BUNĂSTĂRII ȘI DIFERENȚEI SOCIALE A POPULAȚIEI REPUBLICII MOLDOVA (Partea II)

S. Gorobievski, dr. econ.
Universitatea Tehnică din Moldova

Un alt indicator important în evaluarea bunăstării populației revine *co-raportului dintre veniturile medii lunare disponibile pe o persoană și valoarea medie a minimumului de existență pentru perioada anumită.*

Veniturile disponibile lunare ale populației în anul 2009 au constituit în medie pe o persoană 1204,4 lei, conform datelor cercetării bugetelor GC, iar co-raportul dintre veniturile medii și valoarea medie a minimumului de existență a fost de 101,4%, față de 86,9% în anul precedent. Salariul mediu lunar pe economie al unui angajat în anul

2009 a constituit 2747,6 lei, sau cu 8,6% mai mare comparativ cu anul 2008, fiind astfel, posibilă acoperirea minimumului de existență (ME) pentru populația aptă de muncă în proporție de 2,2 ori față de 1,7 ori în anul 2008. În funcție de activitățile economiei naționale se constată un nivel maxim de acoperire al minimumului de existență pentru salariații din sectorul financiar – de 4,5 ori, iar cel minim fiind în cazul celor din agricultură, economia vânatului și silvicultura, a căror salarii acoperă minimumul de existență în proporție de 129,5% (tab.7).

Tabelul 7. Salariul mediu lunar al unui lucrător din economie pe tipuri de activități economice și minimumul de existență pentru populația în vârstă aptă de muncă, 2006 – 2009.

Domenii de activitate	2006		2007		2008		2009	
	lei	% față de ME	lei	% față de ME	lei	% față de ME	lei	% față de ME
Total economie	1697,1	171,9	2065,0	178,1	2529,7	174,9	2747,6	219,6
Agricultura, vânatul, silvicultura	914,5	92,7	1098,6	94,7	1484,4	102,6	1468,9	117,4
Piscicultura	1191,0	120,7	1281,0	110,5	1367,7	94,6	1620,3	129,5
Industrie:	2084,5	2,1 ori	2540,7	2,2 ori	3041,7	2,1 ori	3135,6	2,5 ori
industria extractivă	2623,8	2,6 ori	3098,3	2,7 ori	3739,7	2,6 ori	3314,0	2,6 ori
Industria prelucrătoare	1914,5	1,9	2314,1	2,0 ori	2762,8	191,0	2800,8	2,2 ori
Construcții	2429,1	2,5 ori	2967,6	2,6 ori	3468,9	2,4 ori	3057,3	2,4 ori
Comerțul	1555,2	157,6	2088,7	180,1	2530,7	175,0	2614,1	2,1 ori
Hoteluri și restaurante	1384,6	140,3	1759,5	151,7	2111,9	146,0	2153,6	172,1
Transporturi și comunicații	2549,1	2,6 ori	3039,5	2,6 ori	3533,1	2,4 ori	3653,5	2,9 ori
Activități financiare	3863,3	3,9 ori	4648,3	4,0 ori	5446,3	3,8 ori	5637,7	4,5 ori
Tranzacții imobiliare	2051,7	2,1 ori	2583,6	2,2 ori	3215,6	2,2 ori	3417,2	2,7 ori
Administrație publică	2164,3	2,2 ori	2389,0	2,1 ori	2802,4	193,7	3209	2,5 ori
Învățământ	1209,3	122,5	1351,2	116,5	1670,5	115,5	2135,6	170,7
Sănătate și asistență socială	1333,5	135,1	1703,2	146,9	2265,5	156,6	2718,2	2,7 ori
Alte activități	1302,2	131,9	1600,3	138,0	2013,9	139,2	2289,1	183,0

Valoarea medie a pensiei lunare stabilite la 1 ianuarie 2010 a constituit 775,5 lei, sau cu 20,0% mai mult comparativ cu anul 2009, ce respectiv face posibilă acoperirea minimumului de existență pentru această categorie de populație la nivel de 75,8%, față de 55,4% în anul 2008.

Majorarea co-raportului dintre principalele surse de venit ale populației față de minimumul de existență este determinată de faptul, că veniturile populației și, în special, mărimea medie a salariului și pensiilor în anul 2009 a fost în creștere, în

condițiile stabilității nivelului general al prețurilor, iar în cazul produselor alimentare fiind înregistrată o scădere a acestora cu 5,6%.

Cum vedem din tabelul 8, co-raportul dintre veniturile medii lunare disponibile pe o persoană și valoarea medie a minimumului de existență în % confirmă descreșterea nivelului de trai din Republica Moldova, deoarece în anul 2007 acesta a înregistrat valoarea de 94,6% iar în 2010 doar 90,9%. Astfel, se observă tendința economică, și, anume:

Tabelul 8. Co-raportul dintre veniturile populației și minimul de existență, 2006-2010.

Surse de venituri ale populației din R.Moldova	2006	2007	2008	2009	2010
1. Minimul de existență, medii lunare pe o persoană, lei	968,2	1062,6	1389,3	1238,4,8	1385,8
2. Veniturile disponibile ale populației, medii lunare pe o persoană, lei	845,9	1005,4	1214,4	1136,8	1259,8
3. Salariul mediu lunar pe economie al unui angajat, lei	1684,4	2069,0	2583,4	2792,5	2966,0
4. Mărimea medie a pensiei lunare stabilite la 01.01.2010, lei	443,6	532,9	643,7	775,5	809,1
5. Co-raportul dintre veniturile medii lunare disponibile pe o persoană și valoarea medie a minimului de existență, %	87,4	94,6	87,4	91,8	90,9
6. Co-raportul dintre salariul mediu lunar pe economie al unui angajat și valoarea medie a minimului de existență pentru populația în vârstă aptă de muncă, %	164,1	184,0	175,4	213,1	201,8
7. Co-raportul dintre mărimea medie a pensiei lunare stabilite și valoarea medie a minimului de existență, %	53,1	58,7	54,1	73,1	67,6

Sursă: www.statistica.md și calculele autorului.

Tabelul 9. Structura veniturilor ale GC pe grupe de quintile, Republica Moldova 2008,%

Structura de venituri după forma de provenire	Grupe de quintile				
	I	II	III	IV	V
Total	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
<i>inclusiv venituri provenite din:</i>					
activitate salarizată	35,2	36,0	41,0	41,8	49,4
activitate individuală agricolă	17,9	17,3	13,3	10,5	4,4
activitate individuală nonagricolă	6,7	6,6	6,4	8,8	7,9
proprietate	0,1	0,1	0,1	0,2	0,5
prestații sociale	22,4	21,9	17,5	13,8	9,4
alte surse	17,8	18,0	21,7	25,0	28,4

1) cu cât distribuția veniturilor este mai inegală, cu atât gradul de sărăcie este mai ridicat;

2) scăderea puterii de cumpărare a veniturilor a accentuat procesul de sărăcie, în special pentru familiile cu mulți copii, a pensionarilor, șomerilor, persoanelor singure etc.

Din tabelul 9 “Structura veniturilor ale gospodăriilor pe grupe de quintile” destul de bine se vede, care este structura veniturilor disponibile ale gospodăriilor **pe grupe de quintile**¹. Informația prezentată în tabelul 3.9 confirmă faptul, că structura veniturilor populației grupului de quintilă V se deosebește de structura veniturilor populației grupului de quintila 1.

Dacă veniturile populației grupului de quintila 1 în majoritate se formează din activitate

salarizată, activitatea individuală agricolă și prestații sociale, apoi veniturile grupului de quintila 5 constau în majoritate din activitate salarizată, activitate individuală non-agricolă și din alte surse de venituri.

Prezintă interes structura veniturilor ale gospodăriilor pe **grupe de decile**, care confirmă faptul că ponderea populației care dispunea în 2008 de venituri mai mari decât coșul minim de consum a fost de 26,9% (6,1% + 4,3% + 3,7% + 12,7%) sau 73,1% din populație aveau venituri sub coșul minim de consum (tab.3.10), valoarea acestuia fiind în acest an de 1389,3 lei (tab.10).

Cum vedem din tabelul 11, structura bunurilor și serviciilor procurate de gospodării se deosebesc radical pe grupe de quintile. Astfel,

¹ **Quintilă** - este un indicator numeric ce arată de câte ori veniturile populației cel mai bine asigurate (quintila V) depășesc veniturile celei mai puțin asigurate (quintila I).

Tabelul.10. Repartizarea populației Republicii Moldova după mărimea veniturilor disponibile pe grupe de decile² (2008), %.

Reăpartizarea populației după venit	Total	din care:	
		urbană	rurală
Total	100,0	100,0	100,0
<i>inclusiv, cu venit mediu lunar pe persoană, lei:</i>			
până la 200	2,2	0,6	3,5
200,1 – 400,0	8,0	3,8	11,1
400,1 – 600,0	12,5	7,6	16,1
600,1 – 800,0	16,5	13,4	18,8
800,1 – 1000,0	15,1	14,3	15,8
1000,1 – 1200,0	10,9	11,3	10,6
1200,1 – 1400,0	7,9	9,9	6,4
1400,1 – 1600,0	6,1	8,6	4,3
1600,1 – 1800,0	4,3	5,8	3,2
1800,1 – 2000,0	3,7	5,3	2,4
2000,1 și peste	12,7	19,5	7,6

Tabelul 11. Cheltuieli de consum ale gospodăriilor pe grupe de quintile, Republica Moldova 2008.

Structura produselor și serviciilor procurate de gospodării,%	Grupe de quintile				
	I	II	III	IV	V
Total cheltuieli de consum	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
<i>din care, pentru:</i>					
produse alimentare și băuturi nealcoolice	52,8	49,7	46,6	43,1	30,8
băuturi alcoolice, tutun	2,7	2,3	,1	1,9	1,4
îmbrăcăminte și încălțăminte	11,2	12,7	13,4	13,1	12,6
locuințe și comodități	16,7	15,7	15,8	15,0	17,3
dotarea locuinței	3,0	3,3	3,2	3,7	6,8
sănătate	3,5	4,3	4,8	6,2	6,4
transport	1,8	2,6	3,5	4,4	7,0
servicii de comunicații	4,3	4,4	4,9	5,1	5,0
agrement	0,8	1,1	1,4	1,5	3,3
învățământ	0,1	0,2	0,2	0,2	0,7
hotel, restaurant, cantină	0,6	0,6	0,9	1,8	4,0
alte bunuri și servicii	2,5	3,0	3,3	3,9	4,7

² *Decilă* – este una din cele nouă valori ce divizează seria de frecvențe în zece părți egale, astfel încât, primele 10% (decila I) reprezintă populația cu cele mai mici cheltuieli, iar ultimele 10% (decila X) cu cele mai mari cheltuieli.

ponderea cheltuielilor pentru produse alimentare și băuturi nealcoolice se reduce de la 52,8% până la 30,8%. Aceasta nu înseamnă schimbări cantitative în volumul produselor alimentare, deoarece ponderea acestora este calculată la o mărime absolută a salariului cu mult mai mare a gospodăriilor quintilei V. Evidentă este creșterea ponderii cheltuielilor efectuate de gospodăriile quintilei V pentru dotarea locuinței (I- 3,0% și V- 6,8%), pentru sănătate (I- 3,5% și V- 6,4%), pentru transport (I- 1,8% și V- 7,0%), pentru agrement (I - 0,8% și V- 3,0%), pentru învățământ (I - 0,1% și V - 0,7%), hotel, restaurant, cantină (I - 0,6% și V - 4,0%) etc. Conform Legii lui Engel, cu creșterea veniturilor în GC ponderea cheltuielilor alimentare în totalul cheltuielilor de consum se micșorează.

În anul 2009, 44,6% din totalul cheltuielilor de consum au revenit produselor alimentare (în familiile sărace până la 70%), după care urmează întreținerea locuinței care a luat 14,4% din banii familiilor, iar 11,9% mergeau pentru îmbrăcăminte și încălțăminte. Chiar dacă ponderea cheltuielilor pentru produse alimentare a scăzut comparativ cu anul 2006, scumpirea alimentelor va lovi greu în bugetul populației, mai ales a celor săraci și mulți. Sunt tot mai mari plățile pentru gaze, electricitate și alte servicii. Întreținerea locuinței a devenit mai scumpă în 2007, dacă luăm în considerare faptul că în 2006 se cheltuia 11,3% pentru locuință. Moldovenii au cheltuit în 2007 pentru învățământ doar 0,6% din veniturile îndreptate spre consum, pentru agrement - 2,1%, îngrijire medicală și sănătate - 4,9%. Cheltuielile pentru băuturi alcoolice și tutun au reprezentat 2,2% din total. Este o structură de cheltuieli pentru o țară săracă.

Jumătate din cheltuieli se duc pe alimente. Structura cheltuielilor de consum denotă și ea o stare de sărăcie a populației. În anul 2009, 44,6 la sută din totalul cheltuielilor de consum au revenit produselor alimentare (în familiile sărace până la 70%), după care urmează întreținerea locuinței care a luat 14,4% din banii familiilor, iar 11,9% merg pentru îmbrăcăminte și încălțăminte. Din tab.12 se observă că înzestrarea gospodăriilor pe grupe de quintile cu bunuri de folosință îndelungată esențial se deosebește și este neomogenă. Astfel, gospodăriile quintilei V dispuneau în perioada 2007-2008 de tehnică demotică în proporții mult mai mari decât gospodăriile quintilei I, care creau condiții de confort demotic, măreau ponderea timpului liber, permițând acestui grup de populație o odihnă mai variată. **Să apelăm la dinamica coeficientului Gini care determină inegalitatea socială în context internațional.** El are valoarea de la 0 la 1. Orice valoare a coeficientului Gini

înregistrează cota-parte a veniturilor populației care necesită redistribuire pentru a se ajunge la situația (ipotetică!) când veniturile vor fi egal distribuite între toți membrii societății. Astfel, dacă valoarea coeficientului tinde către 1 (sau 100%), se poate conchide că inegalitatea socială este mare, veniturile fiind concentrate în mare măsură la un grup restrâns de persoane, deci este o situație gravă sub aspect de distribuire a resurselor; dar dacă valoarea tinde către 0 înseamnă că sărăcia nu este prea adâncă și nu este cauzată de inechitatea distribuirii veniturilor. În acest caz, o oarecare ridicare a nivelului de trai rezultat din efortul subiectiv, poate face ca un număr mare de gospodării să părăsească sfera sărăciei. Acest indicator se poate calcula pentru toate grupurile sociale ale populației: sărace, non-sărace, totale, având aceeași semnificație.

Coeficientul Gini este monitorizat de Banca Mondială. Conform conceptului Băncii Mondiale în funcție de valoarea coeficientului Gini țările sunt clasificate astfel:

- țări cu nivelul foarte ridicat de Inegalitate Socială (coeficientul Gini 50-60);
- țări cu un nivel ridicat de Inegalitate Socială (coeficientul Gini 40-50);
- țări cu nivele moderate de Inegalitate Socială (coeficientul Gini 30-40);
- țări cu un nivel scăzut de Inegalitate Socială (coeficientul Gini 20-30).

Tabelul 12. Înzestrarea gospodăriilor cu bunuri de folosință îndelungată, pe grupe de quintile, Republica Moldova 2007-2008, *bucăți/100 gospodării*

Bunuri de folosință îndelungată	2007	2008
I quintilă		
Televizoare	82	86
Frigidere și congelatoare	58	62
Computere	1	2
Mașini mecanice de spălat rufe	31	35
Mașini automate de spălat rufe	6	6
Aspiratoare de praf	17	18
Autoturisme	6	7
V quintilă		
Televizoare	10	10
	2	6
Frigidere și congelatoare	95	91
Computere	19	29
Mașini mecanice de spălat rufe	33	27
Mașini automate de spălat rufe	36	51
Aspiratoare de praf	60	68
Autoturisme	27	29

Sursă: www. statistica.md

Tabelul 13. Structura cheltuielilor de consum ale gospodăriilor (2007-2008), %.

Cheltuielile de consum	2007			2008		
	Total	Urban	Rural	Total	Urban	Rural
Total ,%	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
<i>din care, pentru:</i>						
produse alimentare, băuturi nealcoolice	43,8	41,2	46,4	40,2	37,8	42,7
băuturi alcoolice, tutun	2,5	1,8	3,3	1,9	1,3	2,4
îmbrăcăminte și încălțăminte	12,0	11,4	12,6	12,7	11,7	13,7
locuințe și comodități	13,5	12,1	14,9	16,3	15,5	17,1
dotarea locuinței	4,8	4,5	5,0	4,8	4,1	5,5
sănătate	5,4	5,7	5,2	5,6	5,8	5,3
transport	4,9	6,3	3,6	4,9	6,0	3,7
servicii de comunicații	4,2	5,0	3,5	4,9	5,4	4,4
agrement	2,1	2,9	1,4	2,1	3,0	1,2
învățămînt	0,4	0,7	0,1	0,4	0,7	0,2
hotel, restaurant, cantină	2,5	4,0	1,0	2,3	3,7	0,8
alte bunuri și servicii	3,8	4,6	2,9	3,9	4,9	2,9

Tabelul 14. Dinamica anuală a ratei șomajului în Republica Moldova, după sexe, %

Rata șomajului	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Ambele sexe	8,5	7,3	7,3	7,9	8,1	7,3	7,4	5,1	4,0	6,4
Bărbați	9,7	8,7	8,7	9,6	10,0	8,7	8,9	6,3	4,6	7,8
Femei	7,2	5,9	5,9	6,4	6,3	6,0	5,7	3,9	3,4	4,9

Sursa: Eurostat, 2009.

Evaluările coeficientului Gini pentru țările Uniunii Europene în perioada luată în studiu, au dovedit că țările nou aderente la Uniunea Europeană au avut cea mai înaltă valoare a coeficientului Gini: Letonia - 38%; Grecia - 36%; Bulgaria - 36%; România - 36%, ceea ce înseamnă că au înregistrat o înaltă inegalitate socială în distribuirea veniturilor. Printre țările cu valoarea coeficientului Gini redus se pot menționa următoarele: Slovenia – 23%; Slovacia – 24%; Cehia, Ungaria, Danemarca – 25%; Finlanda, Austria - 26%; media pentru România și Bulgaria fiind de 36%. În anul 2009 coeficientul Gini pentru Republica Moldova s-a apropiat de valoarea critică și constituia valoarea 0,355, amplasând Republica Moldova printre țările cu nivele moderate de Inegalitate Socială (coeficientul Gini 30-40) .

Conform Băncii Mondiale valoarea critică a coeficientul Gini este 0,4³, altfel repartizarea neechitabilă a veniturilor nu contribuie creșterii economice și restructurării progresiste ale instituțiilor publice din țara respectivă. Vedem, că în majoritatea fostelor țări socialiste se păstrează valoarea înaltă a acestui coeficient (Uzbekistan-36,7; Azerbaidjan -36,5; Estonia - 36,0; Lituania-35,8; Letonia - 38 etc.). În majoritatea țărilor europene valoarea acestui coeficient este mai mare decât valoarea lui admisibilă stabilită de Banca Mondială.

³ World Bank. Equity and Development: World Development Report 2006. N.Y.: The World Bank and Oxford University Press, 2006.

Republica Moldova, conform distribuirii veniturilor la nivel mondial, se află pe poziția 54 din cele 127 țări evaluate de World Bank, iar după valoarea indicelui Gini fiind pe poziții mai inferioare decât țările UE, care au valoarea medie egală cu 30, ceea ce confirmă că repartizarea veniturilor în țară este foarte departe de a o considera echitabilă.

Astfel, la finele studiului efectuat, autorul argumentează legătură direct proporțională dintre indicatorii - raportul dintre veniturile totale ale 20% din populația cu venitul cel mai ridicat (quintila V) și veniturile totale ale 20% din populația cu venitul cel mai mic (quintila I) și indicatorul Gini, confirmând astfel utilizarea corectă și relevanță a indicatorilor propuși întru evaluarea bunăstării și gradului de inegalitate socială a populației din Republica Moldova.

CONCLUZII

Din cele expuse mai sus autorul formulează următoarele concluzii:

1. Una din problemele importante a Republicii Moldova rămâne problema inegalității sociale a factorului uman.

2. Distribuția veniturilor este un factor important în studierea bunăstării populației, dar nu este singurul factor care determină stratificarea socială într-o anumită țară sau regiune.

3. Raportul dintre veniturile populației și minimul de existență în Republica Moldova a determinat că pătura socială cea mai vulnerabilă este reprezentată de pensionari, a căror venituri sunt sub media de existență stabilită legislativ.

4. Ponderea majoră a coșului alimentar în valoarea totală a bugetelor GC comparativ cu alte bunuri sau servicii, confirmă structura bugetelor unei țări sărace. În anul 2009, 44,6% din totalul cheltuielilor de consum au revenit produselor alimentare (în familiile sărace până la 70%), după care urmează întreținerea locuinței care a luat 14,4% din banii familiilor, iar 11,9% mergeau pentru îmbrăcăminte și încălțăminte.

5. Cu creșterea veniturilor GC a populației din Republica Moldova ponderea consumului alimentar tinde spre descreștere, pe când celelalte bunuri și servicii cresc.

6. Gospodăriile urbane, având veniturile disponibile mai mari decât gospodăriile rurale, au ponderea mai mică a consumului produselor

alimentare și mai mare a «consumului» de servicii publice, învățământ, sănătate și agrement.

7. Pe parcursul extinderii Uniunii Europene problema inegalității sociale a factorului uman a țărilor componente devine tot mai acută, ceea ce confirmă și creșterea valorilor indicelui Gini și raportului dintre veniturile totale ale 20% din populația cu venitul cel mai ridicat (quintila V) și veniturile totale ale 20% din populația cu venitul cel mai mic (quintila I).

8. Se observă o legătură direct proporțională dintre dinamica raportului veniturilor totale ale 20% din populația cu venitul cel mai ridicat (quintila V) la veniturile totale ale 20% din populația cu venitul cel mai mic (quintila I), indicatorul Gini, și dinamica totală a veniturilor populației, ceea ce confirmă utilizarea relevantă a acestor indicatori întru evaluarea bunăstării populației.

Bibliografie

1. *Anuarul EUROFOUND 2009. Condiții de viață și de muncă în Europa.* Dublin, 2009. 40p.
2. *Gorobievski S., Nadrag L. The worldwide methodologies for assessing living standards. Proceedings of the 2nd International Conference on Business and Economy, ICBE 2010. Volume 2. Constanta, 11-12 noiembrie 2010. New York: Contemporary Science Association, p.188-197.*
3. *Gorobievski S., Nadrag L. Worldwide and european methods for assessing living standards The XI-th International Conference "The Risk in Contemporary Economy", RCE- 2010. Galați, 2010, SD.*
4. *Indicatorii economici și financiari ai Republicii Moldovei. BNM, iulie 2010. 12p.*
5. *Rapoartele Eurobarometru, 2008. <http://www.bizcar.ro>*
6. *Rapoartele statistice Eurostat, 2009.*
7. *Raportul social al Institutul de Cercetare a Calității Vieții „După 20 de ani: Opțiuni pentru România.” București: Academia Română, Institutul Național de Cercetări Economice, Institutul de Cercetare a Calității Vieții, 2010. 61p.*
8. *World Bank. Equity and Development: World Development Report 2006. N.Y.: The World Bank and Oxford University Press, 2006.*
9. *Surse internet: www.statistica.md*